

CLEMENS XIV. P. M.
GANGANELLVS VADEN.
EX ORD. MIN. CONV. S. FRANC.

Porta del. 1770

Bombelli sculp.

SANCTISSIMO DOMINO NOSTRO
CLEMENTI XIV.
PONTIFICI OPTIMO MAXIMO

VINCENTIUS ALEXANDER CONSTANTIUS.

QUEM librum de Romano
itinere gestisque PRINCIPIS
APOSTOLORUM vir pietate,
doctrina, & eloquentia præstantissimus
GREGORIUS Cardinalis CORTESIUS
Congregationis Casinensis Adriano VI.
Prædecessori Tuo obtulit; eundem ex

a 3

Vati-

VI
Vaticanæ Bibliothecæ Codicibus emen-
datiorem editum, neque solum notis
historico-criticis, sed ANNALIBUS etiam
SS. PETRI & PAULI, ac MONUMEN-
TORUM APPENDICE nunc primum au-
ctum, atque illustratum, Sanctissimo
Tuo Nomini inscribo, PATER BEA-
TISSIME. Neminem fore arbitror,
qui non me excusatum velit, quod
SANCTITATEM TUAM pro Chri-
stianæ reipublicæ salute & incolumita-
te diu noctuque laborantem, initio di-
vinitus suscepti Apostolatus interpella-
re ausus fuerim. Cui enim potissimum
fundati Romæ ab Apostolorum Princi-
pe Episcopatus vindicias debeam nun-
cupare, quam TIBI ejusdem Beati PE-
TRI authoritatis hæredi, atque in Ro-
mana Cathedra Successori? Præterea
quum conceptam ex admirando supe-
riorum Comitiorum eventu animo læ-
titiam

VII
titiam amplius cohibere non possem,
opportunam statim hujus opusculi sub
Tuis auspiciis evulgandi occasionem ar-
ripui, quo vix ullum BEATITUDI-
NIS TUÆ favore majestateque di-
gnius poterat reperiri. Quamobrem
facile patieris, CLEMENS PONTIFEX
MAXIME, ut in tam effusa omnium or-
dinum gratulatione, mea etiam erum-
pat vox aliqua, quæ & gestientis ani-
mi testis sit, & illius veteris observan-
tiæ, quam Tuæ pene incredibili erga
me humanitati maximam debeo, pu-
blicum ac perenne monumentum. Gra-
tulator igitur Tibi, PATER BEATIS-
SIME, immo Christiano nomini uni-
verso, quod ad supremum Ecclesiæ Sa-
cerdotium tam mira divini numinis
providentia vocatus, amplissimam af-
sequutus sis facultatem Te in maximis
humani generis utilitatibus & commo-

viri
dis exercendi . Nam quum optimi &
sapientissimi viri Imperium procuratio
fit aliorum salutis , cuius fructus & uti-
litas ad alios , ad ipsum vero qui im-
perat voluptas & conscientia rerum be-
ne gerendarum solet permanere ; pla-
cuit DEO Optimo Maximo in tanto
procellarum undique ingruentium di-
scrimine , Beati PETRI navem regen-
dam TIBI gubernandamque commit-
tere , quod unus inter mortales inven-
tus sis , qui ipso aspectu jucundissimo
vitæ Tuæ , ac priorum luce meri-
torum , sævientes discordiarum fluctus
componere valeas , habitaque in ma-
gistratibus demandandis unius ratione
virtutis , sanctæ huic Apostolicæ Sedi
restituere possis ac velis & ornamenta
dignitatis , & præsidia stabilitatis suæ .
Quis enim nisi vitæ probitate , doctri-
næque studiis excellens , munus petere
aude-

ix
audebit ab eo Pontifice , quem ab
ineunte adolescentia religiosum S. Fran-
cisci institutum apud Minores Conven-
tuales amplexum , suo veluti sinu sa-
pientia educavit , & suis inde muneri-
bus ornatum cumulatamque ad fasti-
gium summæ dignitatis evexit ? Te-
stantur hoc celebriora inclyti Tui Or-
dinis gymnasia , in quibus graviores
sublimioresque disciplinas in ipso ju-
ventutis flore docuisti ; sed Roma præ-
sertim , ubi celeberrimum S. Bona-
venturæ Collegium , mirifica doctrinæ
atque prudentiæ laude moderantem ,
Benedictus XIV. supremo rerum fidei
consilio adscripsit , Clemens vero XIII.
in sacrum Cardinalium Senatum bo-
nis omnibus plaudentibus , cooptavit .
Quantam autem in amplissimis hono-
rum gradibus , de Te conciliaveris opi-
nionem & probitatis & sapientiæ & per-
fectæ

x
fectæ cujusdam absolutæque virtutis ,
cùm Regum & Populorum desideria ,
tum concordissima Purpuratorum Pa-
trum suffragia , quibus admirando sa-
ne divinitatis afflatu in PETRI so-
lium euectus es, perspicue cumulateque
ostenderunt . Eo cultu ac severitate
morum studiorumque tecum ad Eccle-
siæ Principatum reduce , CLEMENS
MAXIME , veram solidamque pieta-
tem & eruditionem Optimi Principis
exemplo ac patrocínio suscitata[m] am-
plificatamque videbimus, germanæque
rerum divinarum scientiæ, auream il-
lam eloquentiam adjunctam aspicie-
mus, quam GREGORII Cardinalis COR-
TESII ætate, summi Pontifices Leo X.
& Paulus III. amplissima virtuti atque
doctrinæ præmia statuentes, in Italiam
tanta cum gloria revocarunt . Cujus
sane felicitatis, quicumque vitæ inte-
grita-

xi
gritatem cum incorrupta bonarum
artium & graviorum scientiarum disci-
plina conjungunt , jam propemodum
compotes facti esse videntur, postquam
exemplo Tuo ea defertur conditio pe-
titoribus , ut aut spes honorum eis de-
ponenda sit , aut vetusta morum & do-
ctrinarum sanctitas repetenda . Enim
vero tantam in TE admiramur animi
magnitudinem, tantum in summa re-
rum mutatione ac potestate, modum,
ut ipsam, maximam licet, spem vice-
ris populorum , & cum admiratione
quadam salus, dignitas, & honorifi-
centia nominis Christiani in TE posita
& collocata videatur . Et sane, talem
TE statim nobis Pontificem præstitisti,
ut nemo non intelligat ac fateatur,
quam præclare cum Christiana Repu-
blica actum sit, si omnia gubernare ac
moderari constitues , quemadmodum
a 6 . incoe-

xii
incoepisti sapientia Tua, si Tecum lo-
qui, si TE ipsum adhibere perges in
consilium TIBI, ac nemini credere,
qui cum felicitate Tua potius loqua-
tur, quam Tecum. Perinde enim ac
si filiis Parens optimus imperares, tan-
ta omnium salutem providentia tueris,
tanta singulorum utilitatibus vigilan-
tia studes, quanta ipsi sibi consulere
non potuissent. Profecto & vectigalia
remissa, & cibariis pretia diminuta,
aliaque vel ad promovendam agro-
rum culturam, vel ad pauperem ele-
vandam piissime sapientissimeque sta-
tuta, magno jam nobis argumento
fuerunt, quam late Tua in omnè ge-
nus hominum charitas pateat atque
benignitas, qui ab egentissimis præci-
pue sublevandis gloriosissimum auspi-
cari Imperium voluisses. Noli itaque
mirari, PATER BEATISSIME, si
quo-

xiii
quocumque incedis, obortis præ gau-
dio lacrymis TE omnes respiciunt,
tamquam assertorem salutis suæ, si mi-
rifice colunt & diligunt, si remotissi-
mæ etiam ab Italia gentes, ubi Eccle-
siæ Sacerdotium esse TIBI creditum
acceperunt, novis & ad eam diem in-
auditis lætitiæ significationibus exulta-
rint, acceptissimumque LAURENTII
Cardinalis GANGANELLI nomen,
quoddam veluti signum ad bene de
omni republica sperandum extiterit.
Sed, ut ad meas in CORTESIUM lucu-
brationes revertar, TE oro atque ob-
secro, CLEMENS PONTIFEX MAXIME,
ut ea qua soles benignitate supplices
Tuos, hanc qualemcumque perennis
obsequii mei devinctique animi signi-
ficationem excipere digneris, non id
spectans, quod meum est: sentio enim
quam sit exiguum; sed potius elegan-
tissi-

XIV
tissimi opusculi, quod ego illustran-
dum, augendum, evulgandumque su-
scepi, argumentum, ita dignitati Tuæ
accommodatum, ut uni TIBI illius
tutela & patrocinium convenire videa-
tur. Quod est reliquum, a Deo Opti-
mo Maximo assidue precari non desi-
nam, ut ad Catholicæ fidei præsidium
& Christiani populi felicitatem, quam
diutissime sospitet & incolumem tuea-
tur BEATITUDINEM TUAM, cu-
jus interim pedibus provolutus, Apo-
stolicam benedictionem supplex ex-
posco.

VIN-

XV

VIN. ALEXANDER CONSTANTIUS
ERUDITO LECTORI S.

X quo Jacobi Cardinalis Sadoleti
Epistolas in quinque tomos distri-
butas in lucem emisi, non destiti
de iis etiam evulgandis serid cogi-
tare, quas GREGORIUS CORTESIUS ex Ab-
bate Benedictino-Casinensi S. R. E. Cardinalis
ob communis patriæ vinculum, studiorumque
similitudinem Sadoletto conjunctissimus, non mi-
nori certe doctrina elegantiaque conscripsit. Ne-
que enim solum doctorum hominum de eo judicia
id postulare videbantur, ut quem illi honorifi-
centissimis verbis ornassent, ejus scripta in te-
nebris bibliothecarum abdita ne laterent, aut
dispersa pluribus in libellis, quorum aliquem
comparare sibi quivis haud facile poterat,
circumferrentur; sed rerum quoque ipsarum,
quas